

REGIMUL JURIDIC AL SANCTIUNILOR DIN DOMENIUL BANCAR

I. Bostan, drd., S. Covali
Universitatea Tehnică a Moldovei

INTRODUCERE

În epoca contemporană, locul și rolul băncilor în economie este foarte mare, activînd ca intermediar principal în relația economii-investiții, relație hotărîtoare în creșterea economică.

Trecerea Republicii Moldova de la sistemul economic centralizat și de comandă, la sistemul economic bazat pe relațiile de piață, a avut ca efect rezolvarea, în interesele omului și dezvoltării societății, a unui întreg complex de probleme economice, sociale, precum și politice din domeniul financiar – bancar. Astfel, în prezent, în Republica Moldova, după analogia altor țări ca SUA, Marea Britanie, Germania este creat un sistem bancar de două niveluri, primul îl constituie Banca Națională a Moldovei, care este banca centrală în stat, și al doilea nivel – băncile comerciale, care efectuează operațiuni bancare care nu contravin legislației Republicii Moldova. Obiectivul fundamental al acestora este asigurarea și menținerea stabilității prețurilor, promovarea unui sistem financiar bazat pe principiile pieței și sprijinirea politicii economice generale a statului. Pe lângă aceste obiective de bază, instituțiile financiare din Republica Moldova promovează o politică de prevenire a unor acțiuni ilegale din sfera bancară, iar în cazul constatării acestora, legislația în vigoare prevede atît măsuri de remediere, cît și sancțiuni aplicabile în domeniul bancar.

Sistemul bancar din Republica Moldova ca stat independent a început să prindă contur în 1993, odată cu introducerea în circulație a leului moldovenesc și promovarea de către instituțiile financiare a unei politici monetare și de credit antiinflaționiste. Din 1991 și pînă în prezent au fost elaborate și implementate un șir de măsuri eficiente în vederea stabilizării mediului monetar și de credit.

Reglementarea sancțiunilor, aplicate în sfera bancară, a ridicat atît probleme de interpretare și aplicare, cît și de reglementare, deoarece legislația RM nu conține un act normativ care să prevadă expres totalitatea sancțiunilor ce țin de domeniul bancar. În aceste condiții, este utilă examinarea regimului juridic al sancțiunilor bancare, în scopul conturării unei viziuni de ansamblu, cît mai complete, asupra acesteia.

Conform Dicționarului Explicativ al Limbii Române, sancțiunea este o măsură de constrîngere cu rol educativ, aplicată ca o consecință a neexecutării unei obligații [7]. Astfel, o sancțiune este o pedeapsă prevăzută de lege pentru cei care încalcă dispozițiile ei.

Sistemul bancar din Republica Moldova conține numeroase activități ale băncilor, precum și sisteme de control ale acestora, care sunt îndreptate spre protejarea intereselor deponenților, acționarilor și a clientelei, prin asigurarea respectării prevederilor legislației în vigoare, reglementarea conflictelor de interese, asigurarea folosirii depline a veniturilor pentru sporirea, înregistrarea corectă a obligațiunilor și limitarea riscurilor.

Prin Legea instituțiilor financiare (art.38), Banca Națională a Moldovei a primit dreptul de a aplica anumite sancțiuni băncilor comerciale. Este și firesc, dacă ținem cont de faptul că BNM este autoritatea care eliberează autorizații băncilor comerciale și exercită supravegherea sectorului bancar [8, p. 57]. Astfel, BNM aplică sancțiuni instituțiilor financiare în cazul încălcării prevederilor legale și poate impune unele măsuri de remediere a situației financiare create. Sancțiunile aplicate de Banca Națională a Moldovei își găsesc reglementarea în art.38 al Legii instituțiilor financiare și art. 75 al Legii cu privire la Banca Națională a Moldovei. Dacă se constată că banca (instituția financiară), acționarii sau administratorii ei au încălcat legea, enunțată mai sus, actele normative ale Băncii Naționale, condițiile de licențiere sau cerințele autorizației, permisiunii, aprobării, confirmării, obligațiile fiduciare, obligațiile prevăzute de legislația privind prevenirea și combaterea spălării banilor și finanțării terorismului, al căror control al respectării ține de competența Băncii Naționale, periclitizează interesele deponenților ori s-au angajat în operațiuni riscante sau dubioase, nu au raportat, au raportat cu întârziere, au raportat date eronate privind indicatorii de prudență bancară sau alte exigențe prevăzute în actele normative ale Băncii Naționale, nu au respectat măsurile de remediere stabilite de Banca Națională sau luînd în considerare specificul situației financiare curente sau din trecut a băncii

(instituției financiare) [4, art. 38], Banca Națională poate aplica următoarele sancțiuni:

1. Emite un *avertisment în scris*. Avertismentul în scris prevede, de regulă, informarea despre încălcările constatate, cerința de lichidare în termenul stabilit a încălcărilor și recomandări privind modul de remediere a acestora, precum și atenționarea asupra posibilității de aplicare a unor sancțiuni mai aspre și/sau a măsurilor de remediere în cazul nelichidării în termenul stabilit a încălcărilor constatate sau în cazul comiterii repetate a acestora. Acesta poate fi aplicat concomitent cu aplicarea altei sancțiuni ori măsuri de remediere sau independent de acestea.

2. Aplica și percepe incontestabil *amendă* băncii (instituției financiare) pînă la 0,5 la sută din capitalul băncii (instituției financiare) și/sau deținătorilor direcți și indirecti de cote de participare în capitalul social al băncii pînă la 10% din mărimea cotei de participare în capitalul social al băncii, calculată la valoarea nominală și/sau administratorilor între 1-10 salarii medii pe activități financiare, conform datelor Biroului Național de Statistică din luna precedentă datei constatării faptei, inclusiv pentru neîndeplinirea deciziei de sistare a tranzacției emise de organul investit cu atribuții de prevenire și combatere a spălării banilor și finanțării terorismului. Astfel, mărimea amenzii aplicate băncii, se calculează pornind de la cuantumul capitalului, iar decizia privind aplicarea amenzii este un document executoriu și se înmînează personal persoanei supuse controlului. Amenda percepută se varsă la bugetul de stat.

3. *Retrage confirmarea dată administratorilor băncii (instituției financiare)*;

4. *Limitează sau suspendă activitatea băncii (instituției financiare)*. Limitarea activității băncii reprezintă acțiunea de a îngradi între anumite limite sau granițe exercitarea unor anumite drepturi. Alin.6 al art.75 al Legii cu privire la BNM prevede că suspendarea parțială sau totală a activității are ca efect interzicerea, pe o anumită perioadă, a desfășurării unor activități/a tuturor activităților, a activității unor subdiviziuni sau a efectuării unor operațiuni/a tuturor operațiunilor pentru care s-a eliberat licența/autorizația. În cazul suspendării activității, nu se admite încheierea de contracte noi sau reîncheierea pe un termen nou a contractelor încheiate anterior, a căror executare este legată de desfășurarea activității suspendate, ori efectuarea pe viitor a tranzacțiilor sau operațiunilor interzise. Persoana, față de care s-au aplicat sancțiunile 1-4, este obligată, conform legii, să înștiințeze Banca Națională despre lichidarea circumstanțelor, care au

dus la aplicarea sancțiunilor și, după caz, să întreprindă alte acțiuni prevăzute de decizia privind aplicarea sancțiunii și de actele normative. Aceasta din urmă are dreptul să verifice faptul lichidării acestor circumstanțelor.

5. *Retrage licența sau autorizația*. Conform art. 38 al Legii instituțiilor financiare, Banca Națională retrage licența și inițiază procesul de lichidare silită a băncii în cazul dacă se constată că banca a încălcat prevederile legii sau se află în situație de insolvabilitate. Persoanei căreia i s-a retras licența/autorizația este obligată, în decurs de 10 zile lucrătoare, iar în cazul retragerii licenței băncii – în decurs de 3 zile lucrătoare, de la data adoptării hotărîrii de retragere a licenței/autorizației, să depună la Banca Națională originalul licenței/autorizației retrase și copiile autorizate de pe licență [6, art. 751 (15)].

Legislația bancară acordă drepturi substanțiale Băncii Naționale a Moldovei de a interveni în activitatea băncilor cu scopuri de remediere. Astfel, art.38, alin.2 al Legii 550-XIII din 21 iulie 1995, prevede că Banca Națională poate impune băncii (instituției financiare), fără a se limita la acestea, următoarele măsuri de remediere:

- să prescrie băncii încetarea și lichidarea încălcărilor comise;
- să încheie cu banca un acord care prevede măsuri de remediere;
- să instituie supravegherea specială, sau după caz, administrarea specială asupra băncii;
- alte măsuri ce nu contravin legii și atribuțiilor Băncii Naționale.

În scopul remedierii situației financiare a băncii, Banca Națională, indiferent de măsurile de remediere impuse, poate impune deținătorilor direcți și indirecti de cote substanțiale în capitalul social al băncii, elaborarea și realizarea următoarelor măsuri, care pot include:

- a) schimbarea structurii activelor și pasivelor băncii;
- b) schimbarea structurii organizatorice a băncii;
- c) finanțarea suplimentară din partea acționarilor băncii și a altor persoane;
- d) majorarea capitalului băncii;
- e) alte măsuri ce permit remedierea situației financiare a băncii și sunt agreate de Banca Națională [4, art. 38 (2)].

Aplicarea sancțiunilor și măsurilor de remediere față de bănci, precum și față de instituțiile financiare, se aplică de către organele de conducere ale Băncii Naționale, împuternicite în

acest sens, conform Legii instituțiilor financiare nr.550-XIII din 21 iulie 1995.

Litigiile apărute între Banca Națională și alți subiecți se examinează de instanța de judecată competentă. Măsurile și sancțiunile aplicate de Banca Națională pot fi atacate în instanța de judecată, care stabilește legalitatea acțiunilor întreprinse și decide numai asupra faptului dacă au fost făcute cu sau fără intenție.

Din totalitatea legilor organice și ordinare, ce au incidență asupra sectorului bancar al Republicii Moldova și anume reglementarea juridică a sancțiunilor aplicate în sfera bancară, Codul Contravențional prevede un șir de sancțiuni aplicate persoanelor ce încalcă prevederile legale din domeniul bancar-valutar.

Sanctiunea contravențională este o măsură de constrângere statală prevăzută de legea contravențională și aplicată făptuitorului în modul stabilit de lege pentru săvârșirea cu vinovăție a contravenției, avînd drept scop ocrotirea valorilor sociale, formarea unei conduite civice corecte a lui, prevenirea comiterii unor noi contravenții atît de către cel sancționat, cît și de către alte persoane.

Sanctiunile contravenționale, ca de altfel toate tipurile de sancțiuni juridice, trebuie aplicate numai de organele competente, conform procedurii stabilite, cu respectarea anumitor principii: legalitatea sancțiunilor contravenționale; răspunderea personală; stabilirea unor sancțiuni contravenționale compatibile cu morala și concepția juridică a societății. Contravențiile, ce afectează activitatea din sectorul bancar, sunt reglementate în capitolul XV al Codului Contravențional al Republicii Moldova. Analizînd trăsăturile și semnele caracteristice contravențiilor din acest capitol, putem defini contravențiile din domeniul financiar-bancar, ca acele fapte, acțiuni sau inacțiuni, prejudiciabile, prevăzute de legea contravențională, comise intenționat, care încalcă activitatea normală a instituțiilor financiare, cauzînd daune intereselor acestor subiecți, cît și societății în ansamblu. În urma analizei contravențiilor ce țin de activitatea din sectorul bancar, conchidem că sancțiunile aplicate pentru încălcarea prevederilor legale sunt amenda și privarea persoanei juridice de dreptul de a desfășura o anumită activitate pe un anumit termen.

Aceste sancțiuni contravenționale se aplică în modul și mărimea stabilită de legislație în cazurile de:

1. Organizare de structuri financiare ilegale. Astfel, este sancționată organizarea de structuri financiare, indiferent de denumirea lor, fără înregistrare și fără autorizare în modul prevăzut de

legislație, prin care se propune unor persoane să depună ori să colecteze bani sau să se înscrie pe liste, făcîndu-le să spere la cîștiguri financiare, rezultate din creșterea numărului de persoane recrutate sau înscrise, indiferent cum se realizează această colectare sau înscriere pe liste, în scopul de a obține pentru sine sau pentru un terț un folos material ilicit.

2. Eschivarea de la primirea spre plată a bancnotelor și monedelor metalice emise de Banca Națională a Moldovei. Art.289 al Codului Contravențional prevede sancțiuni pentru acțiunea de eschivare neîntemeiată de la primirea spre plată a bancnotelor și monedelor metalice emise de Banca Națională.

3. Reproducerea ilegală a bancnotelor și a monedelor metalice emise de Banca Națională a Moldovei, cu dimensiunea de la 2/3 la 4/3, parțială sau integral, în scop publicitar, de informare sau în alte scopuri comerciale.

4. Activitatea bancară fără autorizație. Desfășurarea activității bancare (efectuarea de operațiuni bancare) fără înregistrare sau fără licență (autorizație), dacă licența (autorizația) este obligatorie, ori cu încălcarea condițiilor de licențiere, dacă aceste acțiuni au cauzat pagube persoanei fizice sau juridice ori statului sau dacă sunt însoțite de însușirea unui venit se sancționează cu amendă, cu sau fără privarea de dreptul de a desfășura o anumită activitate pe un termen de la 3 luni la un an pentru persoanele juridice.

5. Încălcarea regulilor privind operațiunile valutare, stabilite de Banca Națională.

6. Neasigurarea confidențialității, care implică neasigurarea de către entitățile raportoare, precum și de către angajații organelor cu funcții de supraveghere a păstrării secretului comercial, bancar sau profesional în domeniul prevenirii și combaterii spălării banilor și finanțării terorismului.

7. Încălcarea regulilor de efectuare a plăților în numerar prevăzute de Banca Națională a Moldovei sau efectuarea ilegală a plăților în numerar și prin virament prin intermediari;

8. Încălcarea legislației cu privire la prestarea serviciilor de plată și emiterea de monedă electronică. Desfășurarea activității de prestare a serviciilor de plată și/sau de emitere a monedei electronice fără înregistrare sau fără licență, dacă licența este obligatorie, ori cu încălcarea condițiilor de licențiere, dacă aceste acțiuni au cauzat pagube persoanei fizice sau juridice ori statului sau dacă sunt însoțite de însușirea unui venit, se sancționează conform legii [2, art. 293].

Activitățile și operațiunile din sistemul bancar includ și fapte prejudiciabile cu un pericol social mai sporit decât contravențiile și care sunt pasibile de pedeapsă penală. Conform art.61 alin.1 al Codului Penal al RM, pedeapsa penală este o măsură de constrângere statală și un mijloc de corectare și reeducare a condamnatului ce se aplică de instanțele de judecată, în numele legii, persoanelor care au săvârșit infracțiuni, cauzând anumite lipsuri și restricții drepturilor lor [3, art. 61]. Capitolul X al Codului Penal al RM reglementează modul și tipul pedepselor penale aplicate pentru săvârșirea unor infracțiuni economice.

Analizând unele tipuri de infracțiuni economice concluzionăm, că pedepsele aplicate persoanelor fizice și juridice reglementate de Codul penal sunt: *amenda*, care este o sancțiune pecuniară, ce se aplică de instanța de judecată, în mărimea și modul stabilit de legislație; pentru persoanele fizice se aplică *privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un anumit termen*, care presupune că prin săvârșirea infracțiunii folosindu-se de funcția, de profesia sa, condamnatul este considerat nedemn să o mai exercite în continuare, pe o anumită perioadă de timp, stabilită de instanța de judecată; sau o altă pedeapsă este *închisoarea*. Drept categorie de pedeapsă, închisoarea constă în privarea de libertate, izolarea de societate a persoanei fizice prin deținerea ei pe un anumit termen în baza și în modul stabilit de lege. Închisoarea are drept scop limitarea libertății persoanei și efectuarea supravegherii asupra comportamentului condamnatului. Pentru persoanele juridice, săvârșirea unor infracțiuni economice se pedepsește la fel cu *amendă*, cu *privarea dreptului de a exercita o anumită activitate* sau cu *lichidarea persoanei juridice*, luându-se în considerație toate circumstanțele și gravitatea infracțiunii săvârșite.

Conform unor date statistice, evoluția infracțiunilor economice a înregistrat anumite ritmuri de dezvoltare, (prezentate în Figura 1.).

Activitatea de supraveghere și control a operațiunilor bancare, precum și sancționarea prevăzută de legislație pentru unele tipuri de încălcări, este efectuată nu numai de Banca Națională a Moldovei, dar și de alte organe competente din domeniu. Banca Națională colaborează activ cu diferite organe de drept, abilitate cu funcții de control al activității instituțiilor financiare, cum ar fi: Comisia Națională a Pieței Financiare, Curtea de Conturi, Centrul Național Anticorupție, Camera Înregistrării de Stat

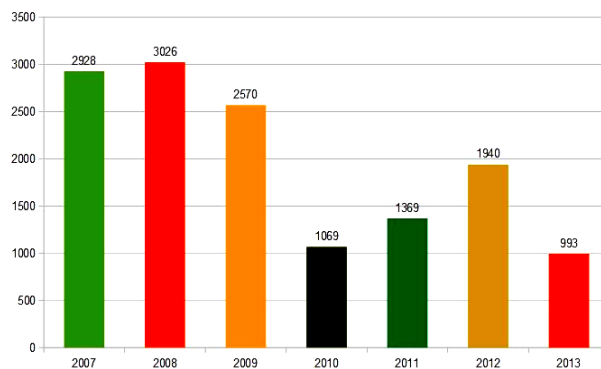

Figura 1. Numărul infracțiunilor economice din Republica Moldova în perioada 2007-2013.

etc. Banca Națională expediază, la solicitarea organelor de drept, informații obținute în cadrul procesului de supraveghere bancară, efectuează investigații special solicitate de acestea, precum și alte atribuții ce intră în competența sa în scopul de supraveghere și control bancar. Spre exemplu, Comisia Națională a Pieței Financiare conlucrează cu autoritățile publice, în vederea realizării obiectivelor sale și asigurării protecției drepturilor investitorilor și ale publicului larg. Aceasta coordonează cu Banca Națională a Moldovei proiectele actelor normative ce vizează piața financiară nebanară. Astfel, controlul bancar-valutar reprezintă totalitatea măsurilor aplicate de către organele și agenții controlului în scopul asigurării respectării prevederilor legislației din acest domeniu.

Reformele economice care au derulat în Republica Moldova pe parcursul ultimilor ani și mai mult au pus în evidență necesitatea și importanța sectorului bancar pentru economia autohtonă. Una din condițiile de bază pentru asigurarea funcționării eficiente a sistemului bancar este existența în fiecare bancă a sistemului de control intern cît și extern, avînd menirea să protejeze interesele băncii și ale creditorilor acesteia, prin reducerea riscurilor legate de activitatea financiară a acestora. Anume de respectarea legislației în vigoare cu privire la activitatea bancară, și de aplicarea corectă și eficientă a măsurilor de remediere și sancțiunilor prevăzute de legislație, depinde starea economică și bunăstarea țării. Totodată, putem conchide că sistemul financiar – bancar, se poate manifesta pe deplin, doar într-o economie liberă, într-o economie de piață, care se realizează prin promovarea actelor normative în vigoare și prin acțiunile de supraveghere efectuate de organele competente, care să contribuie la creșterea gradului de siguranță în activitatea bancară și consolidarea sectorului bancar.

Bibliografie

1. **Constituția Republicii Moldova**, din 29.07.1994, M.O. nr.1 din 12.08.1994;
2. **Cod Contravențional al RM**, Nr. 218 din 24.10.2008, M.O. nr 3-6 din 16.01.2009;
3. **Cod Penal al RM**, Nr.985 din 18.04.2002 M.O. nr. 72-74 din 14.04.2009;
4. **Legea Nr. 550-XIII din 21 iulie 1995, instituțiilor financiare**, M.O. nr. 78-81 din 13.05.2011;
5. **Legea Nr.192-XIV cu privire la Comisia Națională a Pieței Financiare** din 12.11.98, M.O. nr.117-126 din 14.08.2007;
6. **Legea nr. 548-XIII din 21.07.1995 cu privire la Banca Națională a Moldovei**, M.O. nr.56-57 din 12.10.1995.
7. **Dicționarul explicativ al limbii române**, ediția a II-a revăzută și adăugită, Academia Română, Editura Univers Enciclopedic Gold, 2012;
8. **Guștiuc Andrei**. Drept bancar, Volumul I, Tipografia „Elena – V.I”, Chișinău, 2002;
9. **Furdui Sergiu**, Drept Contravențional, Cartier, Chișinău, 2005;
10. **Barbăneagră A., Alecu Gh., Berliga V., etc.**, Comentariul Codului penal al RM, Chișinău, 2009;
11. **Boajă M.**, Relații financiare și valutare internaționale, Editura Economică, București, 2003;
12. <http://bnm.md/>
13. www.ccrm.md
14. www.cis.gov.md/
15. www.cnpf.md/
16. www.mf.gov.md/